

POSUDEK DIPLOMOVÉ PRÁCE

DANIELY RICHTEROVÉ

ZLOČIN V ROMÁNOVEJ TVORBE C. E. GADDU V KONTEXTE DOBOVÉHO DISKURZU O
SUBJEKTU A INTERSUBJEKTIVITE,

ÚRS FFUK

Daniela Richterová napsala pozoruhodnou práci, která se už náročností zadání zjevně vymyká z běžné typologie italianistických diplomových prací. Je to práce, která skutečně zaujme, přináší řadu nezvyklých – a relevantních – perspektiv, v nichž lze Gaddu číst, a vybízí k dialogu, ať už souhlasnému, nebo kritickému. To všechno jsou velké klady a jsou samozřejmě rozhodující při hodnocení této práce.

K těmto kladům je však třeba se nejprve prokousat. Vlastním analýzám je předložena – kromě Gaddova bio-bibliografického medailonu – úvaha o italské moderně, a zde mám pocit, že tato část byla dopsána ve chvatu a není úplně koherentní. Není mi ani jasné, čemu má tento výklad – vzhledem k analytickým kapitolám – posloužit. Jsou zde tvrzení – většinou velmi apodiktická –, která ve mně vzbuzují rozpaky. Že by někdo Spinozu či Descarta považoval za modernu, se mi nechce věřit. Filosofickou inspiraci moderny představoval zejména Schopenhauer a Nietzsche a moderna se rozhodně rodí ve Francii s Baudelairem či s Rimbaudem, nikoli až s Američany v Anglii. Určitě bych netvrdil, že kategorie moderny (modernismu) se vyjasnila až s postmodernou, spíše opak je pravda. Není shoda ani na zcela základní otázce, je-li postmoderna pokračováním moderny, nebo jejím popřením. Pokud jde o Itálii, k akceptaci moderny (pod značkou „decadentismo“ apod.) dochází už v meziválečném období a k definitivnímu přijetí dochází po druhé světové válce. Futurismus není moderna? Ikonoklasmus avantgardní „moderny“ je široce doložený fakt, a nevím, co z moderny zbude, budeme-li jí přičítat „uchovávaní velkých klasiků“ (s. 11). Vychází mi z toho, že autorka provádí za účelem definování moderny a postmoderny specifickou selekci, ale nerozumím jejím kritériím.

Rozpaky zvyšuje i fakt, že v této partii se nacházejí stylistické nemotornosti a věcné omyly, jaké v analytických partiích nenajdeme. Autorka se tu například nerozhodla, zda bude či nebude skloňovat vlastní jména (s. 8: písala o Nicolas Boileau Despréaux x Carlovi Emiliovi; v zákopch v Adamello, Isonzo /pozor: je to řeka/ x v Caporette). Gen. Solarie bych akceptoval, ale gen. „Il Selvaggia“ se mi zdá trochu odvážný. Časopis Bardello je asi Bargello. Známkou chvatu je i zmínka o

šíření autorů „anglického modernismu, hlavne Prousta a Joycea“ či chybná grafická podoba jména Spinoso (s. 10).

Zcela jiné kvality ovšem mají dvě velké kapitoly o Gaddových dvou románech, kde se hledají především filosofické motivy těchto textů. *La cognizione del dolore* je interpretována s pomocí Husserla a Heideggera. Protagonista Gonzalo je charakterizován jako odstředivý subjekt, nesjednocené vědomí. K lepšímu porozumění této kreaci je na tuto Gaddovu kreaci aplikována Husserlova koncepce čistého vědomí a jeho přísně rozlišení sebereflexe a vnímání vnějšího světa. Vnější svět je pro nás – soudí Husserl – jako nutně existující nepřístupný, přibližujeme se mu teprve intersubjektivitou. Autorka soudí, že v Gaddových textech se nacházejí pasáže, jež s těmito tezemi rezonují. Z autorčina výkladu nicméně vyplývá, že je-li tomu tak, děje se to polemicky. Je-li pro Husserla ego a alter ego spjata identitou konstitutivních systémů, Gadda zdůrazňuje polymorfii takovýchto „monád“. Pro Husserla se cizí anektuje přes analogii s vlastním, u Gaddy však cizí zůstává autonomním fenoménem.

Autorka dále dává do souvislosti Heideggerovo odmítnutí subjektivně-objektivní schematizace světa s Gaddovým analogickým postojem a Heideggerovu deficienci věci s Gaddovými deficientními předměty. Dále nachází souvislosti s Heideggerovou kategorií úzkosti a s jeho konceptem bytí jako „bytí ke smrti“. Na jiném místě však i tentokrát upozorňuje na jistý polemický moment, totiž na Gaddovu kritiku subjektivity: u Heideggera je singularita vlastního bytí primárním momentem.

Ve všech těchto partiích prokazuje autorka pronikavou znalost Husserlovy fenomenologie a Heideggerova existencialismu na jedné straně a detailní četbu Gaddových textů na straně druhé. Nepochybuji, že perspektiva, již si zvolila, má své oprávnění: Gadda je nesporně autor s filosofickými aspiracemi. Ale zároveň nemohu nepoznamenat, že jakkoli je tato interpretace bohatá, je zároveň reduktivní. Gadda je takto se sférou filosofie svázán příliš těsně, on je však především vypravěč (skoro „přírodní“ vypravěč) a filosofické motivy jsou u něho vždy především elementy narativní struktury.

Další část práce je věnována Gaddovu románu *Quer pasticciaccio brutto de via Merulana*, jehož tématem jsou mechanismy a meze poznání. Je to nejzdařilejší kapitola, skutečně velice komplexní analýza, kde je relevantně nasvícena – z různých hledisek – řada motivů, jež jsou pro Gaddovu *écriture* vskutku zásadní. Také narativní struktura je tentokrát věnována dostatečná pozornost. Filosofická perspektiva je tu jasná: jde o čitelnost vnějšího světa a odmítnutí principu kauzality jako jediného vodítka. Toto hledisko autorka zakresluje v konfrontaci s Dürrenmattem a s „postmodernou“, ale i v konfrontaci s antickými a středověkými filozofy. Výborně je rozvinuta Continiho charakteristika Gaddova pastišového stylu. Zevrubně je dále probrána Gaddova intertextualita: zdůrazňuje se, že Gadda se neustále vztahuje k už proneseným promluvám. Autorka znovu tuto skutečnost posouvá do filosofické roviny a nevidí v gaddovské intertextualitě pouze kulturní fakt, ale cosi, co zásadně – a obecně – podmiňuje naši „osobní individualitu“ a naše „jedinečné životy“. Richterová tuto myšlenku velmi inteligentně rozvíjí a prokazuje její nosnost, a já s tím nechci polemizovat. Sám bych však tak odvážný nebyl a spíše bych se spokojil s konceptem

„různořečí“, jež jako obecný rys literárních promluv důkladně analyzoval Bachtin (své různořečí přesvědčivě ilustroval na románech Dostojevského). Bachtin ovšem setrval v rovině rétoricko-sémiotické (s případnými sociologickými implikacemi).

Úhrnem: je to vskutku myšlenkově bohatá práce a analýzy obou románů jsou subtilní a konsekventní. Autorčina schopnost aplikovat filozofické koncepty na Gaddovy „fikční světy“ mi upřímně imponuje, jakkoli místy vidím riziko „přeinterpretování“, a oceňuji rovněž její důvěrný rozhled nejen po filozofickém, ale i literárním poli. Ponechávám stranou své úvodní výhrady a z jasných důvodů hodnotím práci jako „výbornou“.

22. 8. 2019

prof. PhDr. Jiří Pelán, Ph.D.,
oponent